

Toelichting producten protocollen beheermonitoring

Datum

25 maart 2015

Onderwerp

Protocollen beheermonitoring weidevogels, akkervogels en overige soorten.

Doelstelling

De producten helpen de collectieven bij het operationaliseren van de beheermonitoring, onderdeel van het kwaliteitshandboek.

Bijlagen

1. Protocol beheermonitoring weidevogels.
2. Protocol beheermonitoring akkervogels.
3. Protocol beheermonitoring soorten van droge en natte dooradering (ook wel overige soorten genoemd).

Een algemene toelichting op de drie protocollen volgt hierna. Daarnaast is elk afzonderlijk protocol voorzien van een uitgebreide toelichting.

Onderscheid beleids- en beheermonitoring

Voor het nieuwe stelsel van agrarisch natuurbeheer (ANLb 2016) worden ook nieuwe monitoringssystemen opgezet. Het gaat om twee systemen:

1. De beleidsmonitoring. Deze is vooral bedoeld om te kijken of het overheidsgeld goed is besteed, dus of het nieuwe stelsel effectief en efficiënt is. De beleidsmonitoring wordt ontwikkeld door het IPO. De overheid is verantwoordelijk voor de beleidsmonitoring en betaalt deze ook zelf. De beleidsmonitoring bouwt voort op bestaande meetnetten van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).
2. De beheermonitoring. Deze is vooral bedoeld om meer inzicht te krijgen in de effecten van het beheer en het beheer op basis hiervan te kunnen bijstellen. Het gaat daarbij om:
 - waar relevant en mogelijk: het bijstellen van het beheer gedurende het seizoen. Dit zal bij de elementen van droge en natte dooradering maar zelden aan de orde zijn;
 - nagaan of het beheer het gewenste effect heeft en goed is gesitueerd. Op basis van de bevindingen kan het beheer periodiek (afhankelijk van de onderhoudsfrequentie van het betrokken element) worden bijgesteld.

De beheermonitoring is ontwikkeld door de Stichting Collectief Agrarisch Natuurbeheer (SCAN), die daarbij voortbouwt op reeds bestaande werkwijzen bij agrarische natuurverenigingen en vrijwilligersgroepen. De beheermonitoring komt onder de verantwoordelijkheid en voor rekening van de nieuwe collectieven, d.w.z. maakt onderdeel uit van hun totaalpost aan uitvoeringskosten. Hoewel de monitoring niet vrijblijvend is (zie verderop), beslissen de collectieven in beginsel zelf hoeveel geld zij aan monitoring besteden.

Drie monitoringsprotocollen

SCAN heeft drie protocollen opgesteld voor de beheermonitoring: voor weidevogels, voor akkervogels en voor 'overige soorten' (de verzameling van soorten die kenmerkend zijn voor de

leefgebieden droge en natte dooradering). Elk protocol is ontwikkeld door een werkgroep waarin verschillende partijen meedachten:

- voor weidevogels waren dat LandschappenNL (Aad van Paassen), Sovon Vogelonderzoek Nederland (Wolf Teunissen), Landschap Noord-Holland (Wim Tijsen), Veelzijdig Boerenland (Freek van Leeuwen), ANV Horst en Maten (Peter van den Brandhof), Skriezekrite Idzegea (Sytse Terpstra) en ANV Water, Land & Dijken (Martine Bijman). Vanwege de grote bijdrage van LandschappenNL en Sovon aan de inhoud van dit protocol is het weidevogelprotocol mede een product van deze twee organisaties;
- voor akkervogels waren dat Sovon Vogelonderzoek Nederland (Wolf Teunissen), Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen (Henk Smith), Bauke Koole Ecologie Onderzoek Educatie, Landschapsbeheer Zeeland (Alex Wieland), Coördinatiepunt Landschapsbeheer van het Brabants Landschap (Jochem Sloothaak), Vogelbescherming Nederland (Jules Bos) en Agrarische Natuurvereniging Altena Biesbosch (Meeuwis Millenaar);
- voor de soorten van droge en natte dooradering waren dat Landschap Overijssel namens Landschapsbeheer Nederland (Leonie van de Wiel), Coördinatiepunt Landschapsbeheer van het Brabants Landschap (Carlo Braat), Natuurrijk Limburg (Harm Kossen), Staring Advies (Jan Stronks), Zoogdiervereniging (Marcel Schillemans) en RAVON (Ronald Zollinger en Martijn Schiphouwer).

SCAN is verantwoordelijk voor de uiteindelijke tekst van de protocollen.

Hoe omgaan met elementen of soorten die niet in een protocol aan bod komen?

Hier zijn twee situaties mogelijk:

1. Soms zal het gebiedsaanbod zich richten op soorten die niet door één protocol worden gedekt. Bijvoorbeeld: het richt zich op weidevogels en sloten. Gebruik in dat geval de twee protocollen (weidevogels en dooradering) naast elkaar. Bevat het gebiedsaanbod soorten die in meer protocollen voorkomen, kies voor de monitoring dan het meest voor de hand liggende protocol. Zo staat de patrijs op de lijst van zowel akkervogels als droge dooradering; kies voor de monitoring dan het protocol dat het best past bij het karakter van de gebiedsaanvraag.
2. Richt de gebiedsaanvraag zich (ook) op soorten of soortgroepen die niet op de landelijke lijst staan, bijvoorbeeld omdat de provincie soorten heeft toegevoegd? Ontwikkel voor dergelijke 'regionale specialiteiten' zelf een monitoringssystematiek in samenspraak met de plaatselijke vrijwilligersgroep, een regionale natuur- of landschapsorganisatie of een ecologisch adviesbureau, en de provincie. Datzelfde geldt voor soortgroepen die niet aan bod komen in de – zeer diverse – groep van overige soorten (droge en natte dooradering), Daar is namelijk een keuze gemaakt voor drie veel voorkomende elementen (houtopstanden, poelen en sloten) en een selecte groep te monitoren soorten.

Beleids- en beheermonitoring in combinatie bezien

De beleidsmonitoring is gericht op de ontwikkeling van aantallen en verspreiding van soorten binnen en buiten gebieden met agrarisch natuurbeheer en doet dus geen uitspraken over de effecten van specifieke beheermaatregelen. De beleidsmonitoring is gericht op de effecten op langere termijn (is er verschil tussen het begin- en eind van een contractperiode) en op een relatief hoog schaalniveau (dat van de gezamenlijke leefgebieden in een provincie, of eventueel zelfs van de gezamenlijke provincies). De beheermonitoring kijkt primair naar het werkgebied van een collectief en is gericht op de korte termijn (jaarlijkse aanpassingen van het beheer, of eventueel zelfs gedurende het seizoen). Daarnaast streven we naar gestandaardiseerde werkwijzen om ook collectieven onderling te kunnen vergelijken en zo mogelijk landelijke uitspraken te kunnen doen. Waar dat niet mogelijk is,

blijven uitspraken beperkt tot het werkgebied van het collectief. Maar omdat zowel beleids- als beheermonitoring waardevolle en deels identiek verzamelde informatie opleveren, is het de bedoeling dat de provincies en de collectieven de resultaten van beleids- en beheermonitoring actief uitwisselen en eventuele strijdigheden onder de loep nemen.

Beheermonitoring niet vrijblijvend

Het uitvoeren van de beheermonitoring is voor de collectieven niet vrijblijvend:

- het is opgenomen in het kwaliteitshandboek en daarmee onderdeel van de certificering van collectieven;
- het is belangrijk dat er betrouwbare en bruikbare gegevens komen om – te beginnen voor het eigen collectief – te beoordelen of het beheer de gewenste effecten heeft. Dat is van belang om het beheer scherp te houden ('lerend beheren') en om periodiek terug te koppelen naar boeren en vrijwilligers. Uiteraard zijn er grenzen aan wat haalbaar is en zal soms een "plan-B" nodig zijn. In dit protocol geven we de mogelijkheden daarvoor ook aan.

Zet daarom de beheermonitoring professioneel op, zoek in een vroeg stadium contact met lokale vrijwilligers(groepen) en hun organisaties om te kijken welke bijdrage zij kunnen leveren, en maak goede afspraken met vrijwilligers en/of professionals over de uitvoering conform het protocol.

Het protocol is een handreiking hoe de beheermonitoring het best kan worden opgezet. De collectieven kunnen daarvan afwijken, maar moeten dan in hun kwaliteitshandboek aangeven hoe ze de beheermonitoring dan wel gaan oppakken.

Hoe omgaan met doorlopende contracten?

Er zijn collectieven die te maken hebben met veel doorlopende contracten die onder het nieuwe stelsel worden voortgezet. Het kan enkele jaren duren voordat het beheer zoals uitgestippeld in het gebiedsaanbod helemaal gestalte heeft gekregen. Er is echter geen beletsel om al in 2016 te starten met de monitoring van het nieuwe en het oude beheer, het laatste voor zover het binnen het (juiste) leefgebied is gelegen. Zodra na 2016 nieuwe percelen worden toegevoegd en/of nieuwe beheermaatregelen van kracht worden, neem deze dan op in de monitoring en leg daarvan dan secuur vast in welk jaar ze van kracht zijn geworden en voor het eerst zijn gemonitord.

Proefproject Noord-Brabant in 2015

In Noord-Brabant loopt in 2015 een proefproject om voor alle vier de leefgebieden ervaring op te doen met efficiënte manieren van monitoring en met het werven van vrijwilligers. Die ervaringen zullen eind 2015 worden verwerkt in een aangepaste versie van dit protocol.